

JOZEFINSKA REFORMA VOJNE KRAJINE 1787. GODINE

Alexander Buczynski

Kantonski regulativ

Karakteristike

- ❑ Krajiške pukovnije uređene kao kantoni. Svaki je kanton podijeljen u dva okruga.
- ❑ Redovni časnici i dočasnici nadležni samo za vojna pitanja.

- ❑ Kantonski časnici i dočasnici nadležni za sve ostale upravno-pravne predmete.

Nositelji

- ❑ Pukovnik Johann Geneyne i podmaršal Joseph De Vins.

Razdoblje

- ❑ Kantonski je sustav uveden 1787., a ukinut 1800.

- ❑ Kantonsko uređenje doživjelo je istu sudbinu kao velika većina ostalih administrativnih reformi cara Josipa II.
- ❑ Zašto?

Historiografija o caru Josipu II.

Charles Ingrao

- “Joseph II was no carbon copy of his father. On the positive side he was very intelligent, with a keen eye that enabled him to trace any problem quickly to its source. This perceptiveness, plus his boundless energy, made Joseph the facile advocate of daring and innovative ideas. It was, however, his awareness of these strengths that also made him an extraordinarily overbearing, persistent, and impatient individual who relished ridiculing those who did not share his gifts or ideas. Most important, his compulsive determination to carry out change as quickly and as thoroughly as possible conflicted with his mother's tendency toward moderation and compromise.”

The Habsburg Monarchy 1618-1815, 2. izd., Cambridge, 2000., 182.

Paula Sutter
Fichtner

- “If the reign of Maria Theresa was a lesson in the art of the possible, her successor, Joseph II, made his mark by ignoring political realities. That he was ambitious and arrogant was common knowledge long before he ascended the various thrones of his territorial inheritance in 1780. Many of his policies, like those of his mother, would indeed have a lasting impact on the Habsburg monarchy. What many of his measures did during his lifetime, however, was to antagonize the more powerful of his subjects so thoroughly that he had to repeal many of his innovations and reforms before his death in 1790.”

The Habsburg Monarchy, 1490-1848, Hounds Mills, 2003., 80.

car Josip II. (1741.-1790.)

Suvladar od 1765.

Vladar od 1780.

Temeljni zakoni Vojne krajine

1754.

- Militär-Graenitz-Rechten
- Cantons Regulativ
- Grundgesetze für die Carlsädter-Warasdiner, Banal, Slavonische, und Banatische Militär-Gränze

1787.

1807.

Kantonski sustav u historiografiji

Carl
Bernhard von
Hietzinger
1823.

am 14. Februar 1787 erschien, sodann die neue Systemalverordnung, welche mit 1. Mai dieses Jahres in allen kroatischen, slawonischen und banatischen Gränzen in Wirksamkeit trat, und vorzugsweise auf die Anträge des commandirenden Generalen der kroatischen Gränzen, F. M. L. Freiherrn de Vins, gebaut war.

*Statistik der Militärgränze des österreichischen Kaiserthums, 2b., Beč,
1823., 46.*

Franjo
Vaniček
1875.

Am 14. Februar 1787 erfloss das Cantonsregulativ, welches am 1. Mai d. J. mit Ausnahme von Siebenbürgen in allen Grenzgebieten zur Ausführung kam. Es enthielt im Eingange den mitgetheilten Stand des Cantonspersonales und die näheren Bestimmungen über und für denselben.

Specialgeschichte der Militärgrenze, 3., Beč, 1875., 21, 30.

Arhivska građa

- Hrvatski državni arhiv [HDA]
  - 426. Ujedinjena bansko-varaždinsko-karlovačka generalkomanda
  - 430. Slavonska generalkomanda
- Österreichisches Staatsarchiv [ÖStA] - Haus-, Hof- und Staatsarchiv [HHStA]
  - Familienarchiv Hofreisen [FH]
  - Kaiser Franz Akten [KFA]
- Österreichisches Staatsarchiv - Kriegsarchiv [KA]
  - Zentralstelle Hofkriegsrat Kriegsminister Lacy [ZSt HKR KLA]
  - Zentralstelle Hofkriegsrat Militärkommission Hofkommission Nostitz-Rieneck [ZSt MilKom HkNR]
  - Zentralstelle Hofkriegsrat Sonderreihe [ZSt HKR SR]

Ciljevi vojnokrajiških reforma

- Pretvorba neregularnih krajšnika u regularne, disciplinirane vojnice sposobni za linearnu taktiku.
- Izjednačavanje različitih vojnokrajiških uređenja.
- Eliminacija utjecaja drugih političkih čimbenika i uspostava nadmoći Beča.
- Usklađivanje vojnih i poljoprivrednih obveza krajšnika.

1. Discipliniranje krajšnika

Integracija malog rata (*la petite guerre*)

Krajšnici i

linearna taktika

REGULARNI VOJNICI I KRAJIŠNICI CARSKE VOJSKE (x 1000)

	1738.	1743.	1744.	1745.	1746.	1749.
Regularna pješaštvo	119	131	138	150	147	135
Krajiško pješaštvo	-	-	-	21	25	26
Ukupno pješaštvo	119	131	138	171	172	161
Kirasiri	20	18	18	14	18	15
Dragoni	15	14	14	15	14	11
Husari	7	13	14	16	13	6
Krajiški husari	-	-	-	3	1	1
Ukupno konjaništvo	42	45	46	48	47	33
Sveukupno	161	176	184	219	219	194
Broj pukovnija	93	99	103	99	110	104
Krajišnici	-	-	-	11%	12%	14%

BROJ PJEŠAČKIH I KONJIČKIH PUKOVNIJA

	1701.	1716.	1740.	1756.	1769.	1778.
Regуларно пјешањво	29	55	52	56	59	59
Крајишко пјешањво	-	-	-	11	18	18
Укупно пјешањво	29	55	52	67	77	77
Kirasiri	18	22	18	18	15	11
Dragoni	9	17	14	12	11(1)	6
Husari	3	5	8	15(4)	15(5)	15(5)
Karabinjeri	-	-	-	-	2	2
Laka konjica	-	-	-	-	2	6
Укупно конјанишво	30	44	30	45	45	40
Свеукупно	59	99	92	112	122	117
Krajišnici				13%	19%	25%

maršal Franz Moritz Lacy (1725.-1801.)

Predsjednik Dvorskog ratnog vijeća od 1766. do 1773.
Konferencijski i državni ministar od 1774. do 1801.

Effectiver Standt

Aller Gränz-Regimenter, und Corps, wie selbe anno 1776. bestanden sind.

Gränzen	Regimenter	Conscribiret			Fousielier	Darunter ßeynd			Hussaren	Summa
		Enrollirte	Supernumerarien	Summa		Artilleristen	Scharf-Schüzen			
Carlstaeter	Liccaner	3841	2046	5887						
	Ottochaner	3245	2697	5942						
	Oguliner	3304	2257	5561	7920	4252	1336	321	13829	
	Szluiner	3439	2121	5560						
Banalisten	Glinaner oder Erstes	2871	2880	5751						
	Kosstainizer oder Zweytes	3066	2281	5347	2731	2197	550	459	5937	
Warasdiner	Creützer	4188	5440	9628						
	S. Georger	4118	4301	8419	5052	2197	551	506	8306	
Sclavonier	Gradiscaner	4192	6476	10668						
	Brooder	4283	6866	11149	7740	3357	846	932	12875	
	Peterwardeiner	4400	9206	13606						
Donau, et Theis	Czaiken	1070	1608	2678	909	161	-	-	1070	
Temesvarer Banat	Wallachisch-Ilyrisch	4080	2860	6940	4080	-	-	-	4080	
Siebenbürgen	Szekler	Erstes	5191	1316	6507					
		Zweytes	3724	1949	5673					
	Wallachisches	Erstes	3690	1775	5465	15110	1360	-	-	16470
		Zweytes	3865	1908	5773					
	Szekler Hussaren		3408	599	4007	-	-	-	3408	3408
		Summa	65975	58586	124561	43542	13524	3283	5626	65975

Notandum! Die 13524. Artilleristen sind nach der Hand um ein drittel vermindert, dahingegen denen Fouseliers zugeschlagen worden; mithinn entgehett dem Stand nichts.

Izvor: ÖStA KA ZSt HKR SR Kanzleiarchiv, br. VII-351.

2. Izjednačavanje ustroja

Isto krajiško upravnopravno uređenje . . .

od dinarskoga krša

do slavonskih ravnica

3. Uspostava nadmoći Beča

- Eliminacija političkog utjecaja Dvorske komore i Dvorskog ratnog vijeća u Grazu.
- Kresanje krajiške autarhije i uvođenje Vojno-krajiških prava.
- Uređenje vojnih komuniteta za poticanje gospodarstva i postizanje finansijskog osamostaljenja Krajine.

4. Usklađivanje obveza

1774.

- Izvještaj dvorskog tajnika Adama von Giorgija o krizi supsistencije u Karlovačkom generalatu.

1775.

- Posjet cara Josipa II. Hrvatskoj krajini.

1776.

- Inspekcija i izvještaj podmaršala Josepha Colloreda.

1777.

- Put Josipa II. i Colloreda po Francuskoj.

1778.-'79.

- Rat za bavarsko naslijede.

podmaršal Joseph Colloredo (1735.-1818.)

Krajiški inspektor od 1776. do 1778.

Ravnatelj topništva od 1778.

Konferencijski i državni ministar od 1805.

Lacy

- “die Grund-Reste der Obliegenheit der Granitzer (...) besteht (darin), daß sie, Gränitzer, alle, das ist: jung und alt, in und außer dem Lande auch mit Nachsetzung ihrer häuslichen Wirthschaft, Kriegsdienste zu leisten, schuldig sind; In diesem besteht eigentlich der wesentlichste Nutzen, den der Staat bey Abtretung einer Strecke Landes an das Militare zur Absicht gehabt hat, nehmlich ein gantzes kriegerisches Volck zu haben, welches für beständig die Gräntzen bewachet und decket und im Erforderungsfall wiederum Hauß und Hof verläßt, um dahin zu ziehen, wo gegen den Feind zu streiten, die Umstände es erfordern.”

Najpokornija nota, BeČ, 1. 2.1778.

ÖStA KA ZSt MilKom HkNR, kut. 13., br. 8.

1782.

- Pukovnik Johann Geneyne (1723.-1810.) imenovan za krajiskoga referenta.
- Zapovjednik Njemačko-banatske doseljeničke pukovnije.
- Obilazi čitavu Vojnu krajinu osim Erdelja
- piše detaljan izvještaj i predlaže smjenu dvojice zapovijedajućih generala (od 4) te četvorice brigadira (od 5) i. o. brigadir Wartensleben

Tri glavna
pitanja

1. Worinn das Haupt Gränz System jedes Generalats nach dem erhobenen Befund dermalen bestehe?
2. Wieweit dessen Verfassung der Gränz und dem Dienste angemessen?
3. Ob, und auf welche Art solches zu ändern oder zu verbessern thunlich seye?

Izvadak glavnog izvještaja pukovnika Geneynea, Beč, 1783.
ÖStA KA ZSt HKR SR Militärgrenze, kut. 36., br. 1783-23-10.

- “Dadurch, daß nur allein der Nahrungs Stand des Granitzers zum vornehmsten Ziel und Endzweck hiergenommen werden will, werden die Militair-Granitzer einer jeden andern Provinz der Monarchie gleich gestellt (...) hierdurch verlieren die Militair-Granitzer ihre wesentliche Eigenschaft, die darinn besteht, daß sie derjenige Theil der Monarchie sind, den man als einen Ausschuß von dem Ganzen abgesondert hat, um diesem zur Brustwehr zu dienen und zu seinem Schutz sich aufzufernen.”

Izvještaj maršala Lacyja, Beč, 3. 3. 1783.
ÖStA KA ZSt MilKom HkNR, kut. 13., br. 11.

1783.

- Geneyne obilazi Erdeljsku krajinu i započinje kantonizaciju Njemačko-banatske pukovnije.
- Izradio Krajiški glavni plan, planira konstrukciju Šajkaškog bataljuna i predlaže budući časnički kadar kantona.
- Car Josip II. ponovno obilazi Vojnu krajinu i ukida "doseljenički" status Njemačko-banatske pukovnije.
- Bansko-varaždinska generalkomanda pod zapovjedništvom podmaršala De Vinsa

1784.

- Podmaršal Wenzel Colloredo na čelu Slavonske i Banatske krajine.
- Završena kantonizacija Njemačko-banatske pukovnije.
- Geneyne drugi put obilazi Vojnu kрајину, kantonizacija Šajkaškog bataljuna.
- Uveden kantonski sustav u Vlaško-ilirskoj pukovniji.
- Ponovno glad i bijeda u Karlovačkom generalatu.

1785.

1786.

- Održan sastanak između Geneynea i Colloreda u Dvorskom ratnom vijeću u Beču.
- Car sankcionira rotaciju kadrova među generalima.
- Kritika De Vinsa i Colloreda zbog prera-spodjele krajiških zemljišta koje su “vermög denen Granitz Reglemens (...) ein Eigenthum des Mannes, erblich auch in manchen Bezirken kauf- und verkaufbar seye.”
- Novi sastanak Geneynea, Colloreda, Brentana i Wartenslebena u Beču.

Josip II.

- “Nach reifer Überlegung und eingeholten verschiedenen Nachrichten, scheint Mir die so wichtige neue Systemisirung der Gränzen noch nicht vollkommen durchgedacht zu seyn.
- Durch diese neue Einrichtung soll der Gränzer 1mo vermöglicher mithin 2do zufriedener, und aus beiden 3tio tauglicher zum Dienst werden.

Pismo cara Josipa II. maršalu Hadiku, Beč, 7. 4. 1786.
ÖStA KA ZSt HKR SR Militärgrenze, kut. 30., br. 2.

Josip II.

1. Um ihn vermöglicher zu machen, muß man ihm
  - a. mehr Absatz und Verkehr seiner Produkte in Geld, und
  - b. mehrere Zeit verschaffen die er auf selbe verwenden kann, dadurch wird eine grössere Industrie in Verbesserung seiner Grundstücke, und Anpflanzung seiner Baume, in Vermehrung seiner Viehzucht, in der Seiden-Kultur, in der Spinnerey entstehen ...

Josip II.

2. Zum Augenmerk (...) ihn (...) zufrieden zu machen (...) müssen
  - b. Der natürliche Hang eines jeden zu seinem Eigenthum, und zu den Besitzungen seiner Voreltern muß nicht durch bloß zur Simetrie dienende Austauschungen und Abänderungen beirret werden.
  - c. Das natürliche Mißtrauen, so immer die Folge der wenigen Aufklärung und der sklavischen Unterdrückung ist, muß bey diesen Leuten in Betrachtung gezogen werden ...
  - g. Solten den Gränzmann mehrere Arbeiten und mehrere Ausgaben betreffen, als vormals, so kann er unmöglich zufrieden seyn

Josip II.

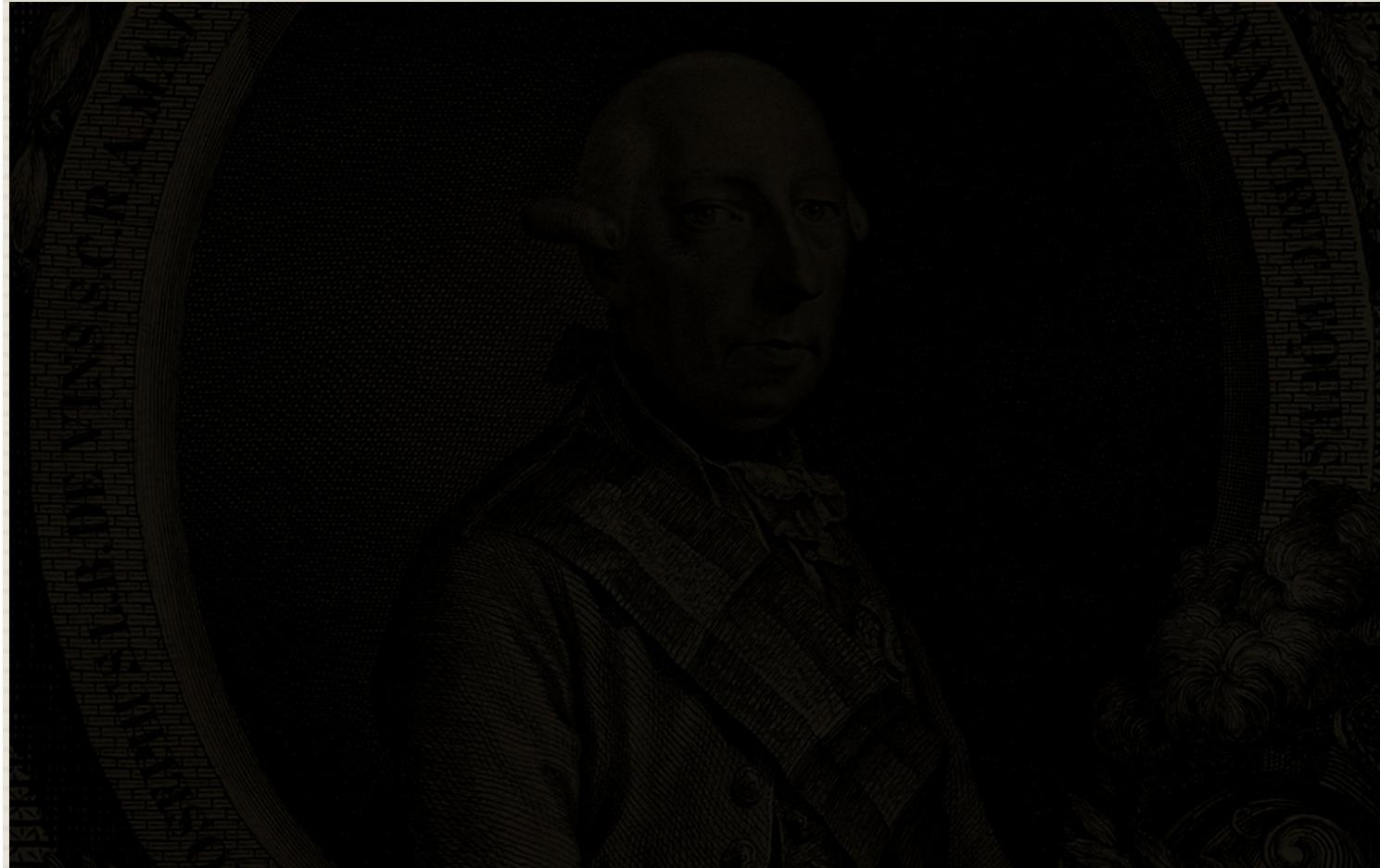
3. Die vorzügliche und allgemeine erkannte Verdienste, des Granz Mannes sind:
  - a. Seine unwandelbare Treue und Vorliebe für seinen Grund und Boden, sein Haus und seine Kinder, die er allen möglichen Vortheilen vorziehet.
  - b. Darum desertirt er nicht.
  - c. Darum ist er auf Vorposten, und in allen Gelegenheiten sehr wachbar, weil er nichts mehr fürchtet als gefangen zu werden, durch welche zwo Sachen er nach Haus zurückzukommen die Hofnung verlöhre.

Josip II.

- d. Er ist tapfer und besonders hinterliestig, wo er eine Beute verschaffen kann; er ist hart gewohnt, und lebt sparsam, um Geld für seine Familie, und zu Verbesserung seines Hauses und Grunde zu sammeln.
- e. Er haßt den Türken, weil er dessen Verwüstung auf seinem Grund und Boden, und die Entführung seines Weibs und Kinder besorgt. Keine Religion, keine moralische Gründe, keine Vaterlandsliebe, Ich rede vom grossen Hauffen, leiten ihn zu diesen Handlungen, als seine vorzügliche und blinde Liebe zu seiner Familie, Haus und Gründen. (...)"

1786.

- Temeljna načela za budući krajinski sustav u devet točaka.
- Car Josip II. četvrti put obilazi Vojnu krajinu.
- Stvorena Hrvatska generalkomanda sa sjedištem u Zagrebu pod zapovjedništvom podmaršala De Vinsa.
- De Vins izradio Projekt novoga krajinskog sustava.

podmaršal Joseph de Vins (1732.-1798.)

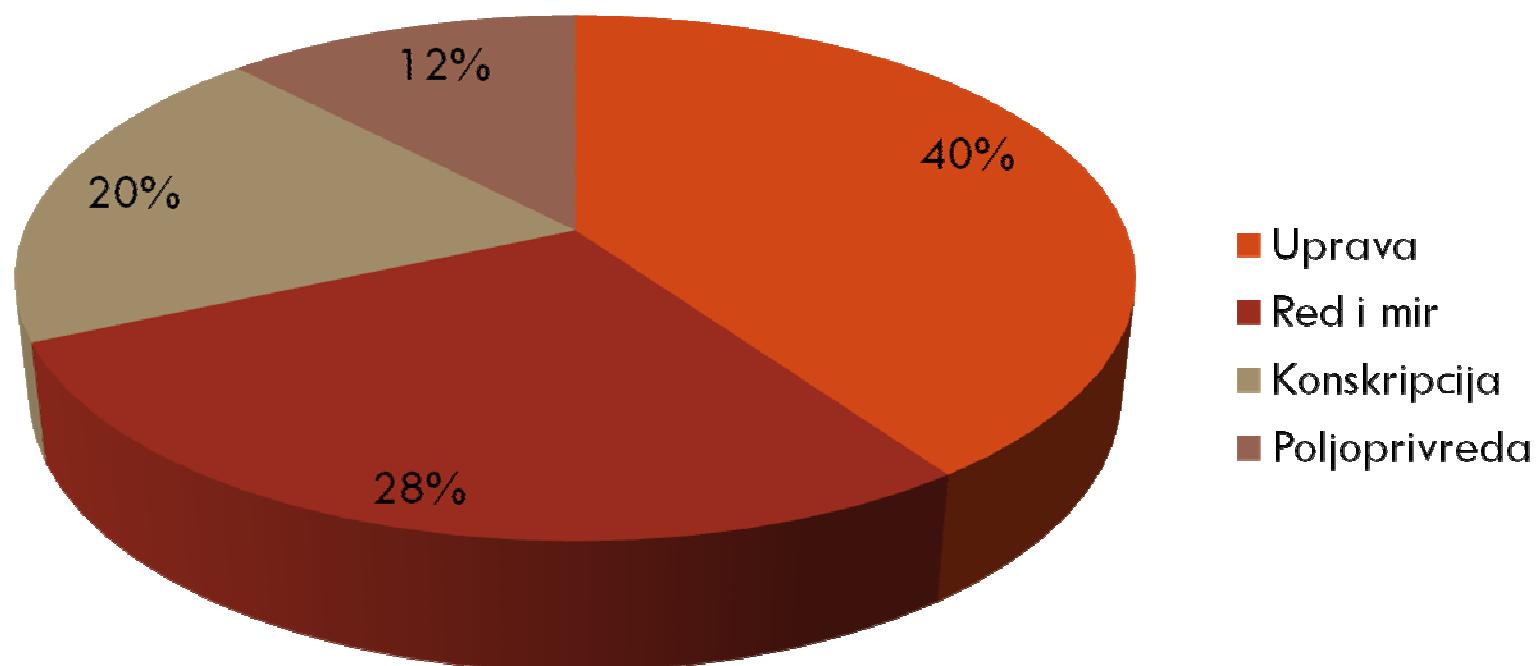
Zapovijedajući general Bansko-varaždinske krajine 1783.-1786., Hrvatske krajine 1786.-1790. te Karlovačko-varaždinske krajine 1790.-1791.

Krajiški inspektor 1798.

1787.

- Donesena Sistemska odredba (Systemal Verordnung) koja predviđa uvođenje kantonskog sustava od 1. svibnja.
- Car želi odgoditi uvođenje zbog određivanja krajiške porezne stope (Gränz Steuerfuß).
- Karlovačkom generalatu odobreno privremeno uvođenje.
- Osmanlijsko Carstvo zaratilo s Rusijom
- Austro-turski rat

1788.-'91.

Epilog

1791.

- Smrt cara Josipa II.
  - Svištovski mir.
  - Dvorska komisija Nostitz-Rieneck treba provoditi novu vojnu reformu.
- 1792.
- Prvi koalicijski rat protiv Francuske.
- 1798.
- Inspekcija podmaršala De Vinsa.
- 1799.
- Inspekcija podmaršala Colloreda.
- 1800.
- Ukipanje kantonskog sustava.

Rekapitulacija

1783./'84.

- Kantonizacija Njemačko-banatske pukovnije
- Šajkaški bataljun
- Vlaško-ilirska pukovnija
- Karlovačka, Banska, Varaždinska i Slavonska krajina

1784.

1785.

1787.

Zaključak

- Glavni cilj jozefinske reforme u Vojnoj krajini bio je da krajšnik postane imućniji, pa zbog toga zadovoljniji, a zbog obojega i korisniji za službu.
- Najbolji način da se taj cilj postigne pronađen je u odvajanju civilnoga poslovanja krajških pukovnija i stvaranju posebne kantonske uprave.

- ❑ Kantonski sustav nije hirovito uveden preko noći.
- ❑ Car Josip II. bio je dobro upoznat s krajiskim problemima i potencijalima.
- ❑ Tijekom provedbe reforme težio je konsenzusu različitih (suprotstavljenih) strana.
- ❑ Kantonski je sustav imao izgleda uspjeti u trenutku kad je uveden.